

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عن علي بن الحسين عليه السلام قال:

﴿لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ لَطَبُوهُ وَ لَوْ بَسَفَكَ الْمُهْجَ وَ حَوَّضَ اللَّجْجَ﴾

الكافي، جلد ۱، صفحه ۳۵

امام خامنه‌ای مدظله‌العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی، وظائفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. ۱۳۹۸/۹/۲۴

عنوان:

استعاره مجاز لغوی است یا عقلی؟

شناسنامه مطلب	
e-259	کد مطلب
بلاغت / استعاره	موضوع
	موضوع مرتبط
علمی / ادبیات عربی / بلاغت / تحقیقی پژوهشی / جواهرالبلاغه / تبیین	رده
استعاره، مجاز لغوی، مجاز عقلی، تشبیه	برچسب
این محتوا صرفاً جهت آشنایی با برخی از اقوال در مسأله است و نقل آن‌ها به معنای نهایی بودنشان نیست.	توضیحات

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی نمو

nomov.ir

در این که استعاره مجاز لغوی است یا عقلی اختلاف شده است.

سیوطی می‌گوید:

قول اصحّ این است که مجاز لغوی است به این معنا که تصرف در امر لفظی صورت گرفته است؛ مانند اینکه «أسد» به معنای حیوان درنده، مجازاً در زید شجاع به کاررفته است.

خطیب قزوینی این قول را به جمهور نسبت داده است و در دلیل این قول می‌گوید:

دلیل مجاز لغوی بودن آن است که این لفظ برای مشبه به یعنی همان حیوان درنده وضع گردیده، نه برای مشبه یا اعم از آن دو مانند «حیوان شجاع» تا گفته شود اطلاق آن بر رجل شجاع به نحو حقیقت است. این امری است که با مراجعه به لغت معلوم می‌گردد. بنابراین اطلاق آن بر رجل شجاع، اطلاق در غیر ما وُضِعَ له است همراه با قرینه‌ی مانع از اراده معنای حقیقی.^۱

جرجانی قائل به مجاز عقلی است آنجا که می‌گوید:

استعاره صرف نقل لفظی از معنای اصلی خود به معنای دیگر نیست، به این نحو که بگوییم به دلیل شباهت بین دو چیز، اسم یکی را برای دیگری قرار داده‌اند، چنان چه در مجاز، از سماء اراده‌ی باران می‌شود و سبب را بر مسبب اطلاق می‌کنند.

بلکه در استعاره ادعا می‌شود که زید رجل نیست بلکه او حقیقتاً أسد است؛ زیرا عاریه لفظ بعد از عاریه معنا صورت می‌گیرد و رجل با أسد در لفظ شریک نمی‌شوند مگر بعد از آنکه داخل در جنس أسد شده باشد. و اگر چیزی غیر از این بود این کلام معروف «استعاره ابلاغ از حقیقت است» صحیح نمی‌بود؛ زیرا اگر استعاره چیزی جز نقل اسمی از شیئی به شیء دیگر نباشد، تعبیر «رایتُ أسداً» چه مزیتی بر تعبیر «رایتُ شبیهاً بالأسد» داشت.^۲

خطیب قزوینی دو اشکال بر قول مجاز عقلی مطرح نموده است:

مجرد ادعای دخول مشبه در مشبه به اقتضاء ندارد که استعاره در ما وضع له به کاررفته باشد؛ زیرا علم وجود دارد به اینکه در لفظ رجل شجاع به کاررفته و معنای موضوع له آن همان حیوان مخصوص است. بنابراین، استعمال آن در رجل شجاع، استعمال فی غیر ما وضع له خواهد بود. اگر هم گفته شود رجل شجاع ادعاً از افراد غیر متعارف «أسد» قرار داده می‌شود می‌گوییم «أسد» برای فرد متعارف وضع شده و استعمال آن در فرد غیر متعارف مجاز خواهد بود.^۳

۱. المطول فی شرح التلخیص، ص ۵۸۴

۲. المطول فی شرح التلخیص، ص ۵۸۴

۳. مختصر المعانی، ص ۲۲۴